

Ob tednu gozdov

Vsak od nas je tako ali drugače povezan z gozdom. Nekateri poklicno kot gozdarji, lastniki gozdov ali lesarji, drugi kot ljubitelji divjadi, lovci ali prijatelji rastlinskega sveta. Vse več je ljudi, ki beže iz gosto naseljenih in hrupnih mest po mir in svež zrak na potepanje in oddih v gozd.

Gospodarski in kulturni razvoj človeštva je v mnogočem odvisen od gozda. Ustno izročilo, pisana beseda in podobe pričajo o pomenu

gozda za človeka v preteklosti. Danes, ko je gozd v mnogih deželah pretirano skrčen in potisnjen le v najodročnejše predele, postaja vse bolj zanimiv za množice meščanov kot nov in nepoznan svet, poln tisočerih oblik življenja in pestrih barv, svet velikih dogodivščin za mladino, prostor sproščenosti za staro in mlado.

Milijarde let je trajalo, da je naša dobra Zemlja iz anorganske mrtve mase nastala to, kar je danes. Nepojmljivo

dolgo, poldrugo milijardo let je trajal razvoj rastlinstva od alge do gozda, ki je najrazvitejša rastlinska združba.

Sedaj pa tej stvaritvi milijonov let preti uničenje od človeka, ki je gozdu dolžan svoj razvoj in življenje, od pametnega človeka, ki sicer ve, da uničenje gozda pomeni tudi njegov konec.

Gozd na Zemlji pokriva okrog 38 milijonov kvadratnih kilometrov, kar je 34 odstotkov kopnega. V gospodarskih gozdovih na vsej zemlji je zaloga lesa 123 milijard kubičnih metrov, od tega v mali

Evropi, ki z gozdovi že več kot sto let intenzivno gospodari, 10 milijard kubikov. To je veličansko lesno bogastvo, ki pa je le manjši del vsega, splošno znanega, kar gozd daje in pomeni za življenje na Zemlji.

Milijone, milijardo let sta v nedrih Zemlje nastajala premog in nafta, in samo v enem stoletju je človek več kot do polovice potrošil to bogastvo. Gozd pa ima v primerjavi s premogom in nafto veliko prednost s svojo obnovljivostjo. Pametnim gospodarjem lesa ne bo zmanjkalo nikoli, če ga bodo izkoriščali zmerno in če mu bodo omogočali in pospeševali njegovo naravno obnovo. Žal človek ne dela vedno razsodno, kot bi od pametnega pričakovali. V Južni Ameriki vsako leto izkrcijo na milijone hektarov gozda, v Afriki pa ostajajo za pretiranimi sečnjami gola, neplodna tla. K sreči so že daleč časi, ko je tudi v Evropi pretirano gospodarila sekira. O tem nam pričajo nekatere z gozdovi zelo revne zahodnoevropske dežele pa tudi naš slovenski in jugoslovanski kras.

Med zaklade Slovenije prav gotovo spadajo tudi gozdovi; ne samo zaradi lesa, še bolj zaradi svoje lepote, zaradi varstva naših polj, vode, zraka in naših domov. Naša polja bi ne bila taka, kakršna so, in manj kruha bi bilo, če bi listje gozdov že stoletja ne gnojilo rodne zemlje. Nekaj deset tisoč Slovencev živi neposredno od gozda, z delom v njem ali v lesni industriji. Spomnimo se povojnih let obnove, izvoza lesa v najtežjih letih gospodarstva, elektrifikacije in industrializacije. S povečano sečnjo lesa smo pridobili potrebni denar. Še danes je lesna industrija ena izmed panog, ki največ izvažajo.

Vsega tega se naša družba dobro zaveda in zato s svojo zakonodajo in predpisi zagotavlja gozdovom posebno skrb in varstvo. Gozdovi so zaupani v gospodarjenje posebnim orga-

O gozdovi širni...

*O gozdovi širni,
naša zatočišča.
Tu našli spet mirni
smo pokoj ognjišča.*

*Globlje kot drvarjem
ste se nam razkrili.
Tam, kjer pred viharjem
najde v zadnji sili*

*mir žival pregnana,
ognje smo prižgali.
Pesem prej neznana
srca nam razpali!*

*O kresovi novi,
puške, bajoneti,
naših strel mostovi
vsepovsod razpeti.*

*Zarja bo požgala
črne jate vranov,
ko bo privihrala
vojska partizanov.*

Miran Jarc
(1942)

(Nadaljevanje na 114. str.)

nizacijam in gozdarskim strokovnjakom. Prav bi bilo, da se tega zaupanja družbe in odgovornosti pred njo pogosteje spomnimo.

Smo v precepu med dvema potema gospodarjenja: med lažjo, ki je nagnjena močneje k izkoriščanju, je trenutno lažja in bogatejša, in drugo, ki z obilnim in vestnim strokovnim delom vodi dolgoročno k izboljšanju in bogatjenju gozdov. Najmanj, kar mora dober gospodar gozda poskrbeti, je ravnotežje med izkoriščanjem in gozdnogojitvenimi deli. Močnejše izkoriščanje je opravičljivo le ob pospešenih bioloških vlaganjih. To seveda sedaj ob bitki za ohranitev osebne življenjske ravni, ki smo je bili navajeni pretekla leta, ne bo najlažje. Delavci gospodarskih organizacij, ki jim je zaupano gospodarjenje z gozdovi, bodo morali pokazati poleg strokovnosti tudi visoko moralno zavest, da bodo izmed obeh poti izbrali ono manj lagodno, a za gozd koristnejšo. Ob tem ne mislimo samo na pritrgovanje, temveč predvsem na čim bolj uspešno, dobro organizirano delo, na varčevanje s časom, gradivom in denarjem. Neodgovorno bi bilo, če bi se prepustili lagodnosti,

pa čeprav naše panoge gospodarska kriza ne bi toliko prizadela, kakor nekatere druge. Vprašajmo se od časa do časa, koliko in kako sekamo, koliko in kako gojimo, in ali pelje tako delo do cilja, ki je zapisan v zakonu o gozdovih: povečevati posredne in neposredne funkcije gozda.

Delajmo, kakor nam zakon vелеva, in skrbimo, to je naša dolžnost, da bodo v skladu z zakonom ravnali tako tudi drugi občani.

Žal ni vedno tako. Tudi v Sloveniji grešimo proti gozdu. Tudi pri nas na nekaterih področjih zaradi onesnaženega zraka že odмира zelenje. Tudi pri nas že opažamo pojave, ki ogrožajo gozdove v zahodni Evropi in zaradi katerih ekologi bijejo plat zvona. In kakšno spoštovanje do gozda, narodnega bogastva in lepote kažejo kupi smeti na robovih gozdov ob naših naseljih? Kakšno skrb za najrazvitejši rastlinski svet kažejo pohabljenе lipe, okleščeno grmovje, pretirano izkoriščanje zelišč?

Gozdovi so zakladi Slovenije. Da bi jih cenili, občudovali, negovali in ohranili za poznejše rodove, to je med drugim tudi namen tedna, ki ga posvečamo gozdovom enkrat na leto.

J. P.

Gojenje gozdov - gozdna proizvodnja

Zgodovina nastanka evropskega gozda sega v obdobje 20.000 — 8.000 let pred našim štetjem, to je v obdobje mlajše ledene dobe. Močno ekspanzijo v razvoju so doživeli gozdovi šele v poledeni dobi od 8000 let pred našim štetjem pa do danes. Pod vplivom podnebnih sprememb so se razvijale, živele, propadale in preživele različne vrste vegetacije, ki jih srečujemo še danes. V okrilju gozdov je svoj razvoj doživljal tudi človek. Gozdovi so mu vseskozi pomenili vir različnih dobrin, ki jih je potreboval vedno več. S svojimi neprecenljivimi ugodnimi učinki je gozd ustvarjal razmere za nemoteno pridobivanje ostalih dobrin, ki jih je v svojem razvoju potreboval. Z njegovim razvojem in potrebami se je spreminjal tudi odnos do gozda. V začetku ga je potreboval za lov, nato za nabiranje gozdnih sadežev, pozneje pa za pašo. Z razvojem kmetijstva ga je začel krčiti in pozneje izkoriščati, dokler ni

spoznal, da je gozda vse manj, da dobrine iz njega ne pokrivajo vse večjih potreb in da je potrebno z gozdovi gospodariti in jih tudi gojiti. S tem spoznanjem se je začela razvijati najmlajša veja gozdne znanosti

GOJENJE GOZDOV

Razvojna stopnja gojenja gozdov je odvisna od razvojne stopnje in povezanosti kulturnih, tehničnih in bioloških ved neke dežele. Z razvojem teh dejavnosti in njihovega skladnega povezovanja se je razvijalo tudi gojenje gozdov in s tem tudi gospodarjenje z gozdovi.

V začetku je bilo gojenje gozdov mišljeno kot neke vrste poljedelstvo, kjer posejesh, vzgojiš in posekaš. Rezultati takega gledanja so uničenje gozdov, napačno ukrepanje, uničenje zdrave zgradbe gozda, gospodarski neuspeh in propadanje gozda. V taki zamisli naj bi bil gozd od človeka obvladan objekt, kjer ne upoštevamo naravnih zakonitost-

ti in jih poskušamo na silo uravnati.

Sodobno gojenje gozdov izhaja iz nove gojitvene miselnosti, ki temelji na naravnih zasnovah. Temelji na spoznanju, da je gozd naravna življenjska združba, kjer tvori medsebojna povezanost vsega živega in neživega usklajeno celoto. Ukrepi pri gospodarjenju z gozdovi morajo v polni meri spoštovati naravne zakonitosti in jih z ustrezno gojitveno tehniko v vseh razvojnih fazah usmerjati le toliko, da ne porušimo ravnotežja in istočasno dosežemo tudi najugodnejši gospodarski izid.

Poglavitni gozdnogojitveni cilji v naših gozdovih, na katerih temeljijo vsi negovalni ukrepi, so trivrstni:

— množična proizvodnja kakovostno visoko vrednega lesa,

— proizvodnja zdrave vode, svežega zraka in ohranitev plodnih tal (varovalna funkcija),

— kreativno in rekreativno dejstvo gozda na človeka (socialna funkcija).

Naravne zasnove naših gozdov obumnem gospodarjenju, pravilnem odnosu družbe do gozda in doslednem spoštovanju naravnih zakonitosti zagotavljajo optimalno doseganje postavljenih ciljev.

PROIZVODNA ZMOGLJIVOST GOZDOV V OBMOČJU

Gozdovi, ki spadajo v novomeško gozdnogospodarsko območje, so rastiščno razvrščeni v nižinski gozd hrasta in gabra (30%), kisle hrastove gozdove (3%), predgorski bukov gozd (10%), gorski bukov gozd (10%), hrastovo-bukove gozdove (24%), kislí bukov gozd (5%), gozd jelke in bukve (11%), nižinsko jelovje (2%) in ostale gozdove (5%). Pod vplivom podnebja in tal so se razvila rastišča listavcev in v manjši meri rastišča iglavcev. Rastiščni potencial teh rastišč spada po klasifikaciji, pri optimalni zalogi in naravni zastopanosti drevesnih vrst, med visoko produktivne zmogljivost teh rastišč ni izkoriščena, saj znaša v zasebnih gozdovih le okrog 55% in v družbenih gozdovih okrog 70%. Na sorazmerno velik razkorak med rastnostjo in plodnostjo rastišč je vplivalo predvsem gospodarjenje z gozdovi v preteklosti. Pretirano močne sečnje v gozdovih

razdrobljene kmečke posesti imajo za posledico nastanek degradiranih gozdov, sorazmerno majhne lesne zaloge in nizek prirastek po masi in vrednosti. Neugodna je tudi starostna struktura, saj predstavljajo v gozdovih zasebnega sektorja mladi sestoji skoraj 90% vseh gozdov.

Močni posegi v gozdove družbenega sektorja v tridesetih letih tega stoletja in tudi po drugi svetovni vojni so vplivali na neustrezno strukturo razvojnih faz, saj predstavljajo danes sestoji v fazi letvenjakov in drogovnjakov 75% vse površine.

Stanje sestojev in dobre zmogljivosti rastišč so imeli v zadnjih 20-25 letih močan vpliv na gozdnogospodarsko politiko delovne organizacije in s tem tudi na gojenje gozdov. Poglavitna dejavnost je bila usmerjena na naslednja področja:

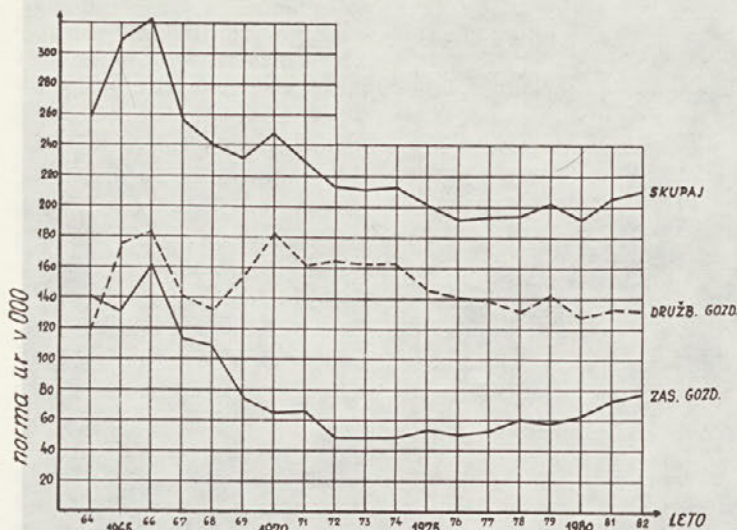
1. izkoriščanje — aktiviranje rastiščnih zmogljivosti v gospodarskih gozdovih, z postopnim povečanjem obsega nege v naravnih zasnovah, posebno pospeševanje ereditenja;

2. postopna premena malo donosnih in degradiranih gozdov s poudarkom na povečanje deleža iglavcev;

3. kadrovska krepitev in izobraževanje za delo pri gojenju.

Obseg vlaganj v tem obdobju je nihal. Odvisen je bil od razpoložljivih sredstev, tako lastnih kot družbenih, vedno pa je bil z ozirom na potrebe premajhen. Obdobje 20 — 25 let je za preverjanje rezultatov vlaganj sorazmerno kratko. Vendar nam že groba analiza pokaže, da napor in vložena sredstva še dajejo sadove. Ti se kažejo v povečanju lesnih zalog, povečanju prirastka, povečanju etatov v tisočih hektarjih preredčenih letvenjakov in drogovnjakov, okrog 6000 ha melioriranih gozdov, v tisočih hektarjih negovanih mladij, gošč in nasadov. Vse to je bilo možno uresničiti z ustreznimi napori izvajalskega strokovnega osebja pa tudi z osebnim odrekanjem, saj smo izločali večkrat sredstva tudi na račun ostalega razvoja, tudi na račun osebnega standarda.

Ocenjujemo, da bi bilo možno ob povečanih vlaganjih doseči polno izkoriščenost rastišč v družbenih gozdovih v 30 letih, v zasebnih v roku 50 let. Za doseg tega cilja bodo potrebna dodatna sredstva, ki jih gozdarji sami ne zmoremo. Rešitev se kaže v nadaljnjem,

Urejanje gozdov sodobna gozdarska zakonodaja obravnava kot dejavnost posebnega družbenega pomena. Ureditve gozdov pomeni opraviti nekakšno inventuro. To se pravi ugotoviti, koliko in kakšne gozdove imamo. Ugotovljeno stanje je potrebno kritično presoditi, zakaj je takšno, ali bi bilo morda lahko bolje glede na rastišče in obstoječe drevesne vrste.

Gozdar — načrtovalec mora upoštevati tudi druge funkcije gozda. Vsi gozdovi imajo namreč tudi varovalni značaj, ponekod celo ta naloga prevlada nad pridobivanjem lesa. Na Dolenjskem imamo varovalne gozdove na strmih pobočjih ob reki Krki, na Gorjancih v Pen-dirjevki in Kobilah in v Beli krajini na strmih bregovih Kolpe.

Danes je gozd vse pomembnejši za rekreacijo. Delovni človek išče sprostitev v gozdu v vseh letnih časih. Ob Novem mestu imamo v ta namen Ragov log in Portoval, v toplicah sprehajalne parke, za zimski šport imamo smučišča na Gorjancih in Gačah v Rogu. Še bi lahko naštevali različne namembnosti gozda. Pomembno pa je predvsem to, da jih načrtovalec oceni in upošteva v korist vseh porabnikov gozdnega prostora. Le tak načrt je družbeno sprejemljiv.

Zgodovinski pregled urejanja gozdov na Dolenjskem.

Prva pisana ureditvena gozdarska poročila za dolenjske gozdove so stara dobrih 100 let. Osnovni ureditveni načrt za roško — kočevsko-ribniške gozdove je bil izdelan leta 1882, revizijski načrt pa leta 1892. Načrta obravnavata gozdove kneza Auersperga, kamor je spadalo tudi področje Brezove rebri (nad Sotesko in Stražo). Oba načrta sta pisana v rokopisu in nemškem jeziku. Tedaj je Auerspergovo gozdno posest urejal znani gozdarski strokovnjak (Avstrijec) dr. Leopold Hufnagel, centralni direktor Auerspergove posesti. Revizijski načrti so bili izdelani še 1903, 1913, 1923, 1930 in 1942. Ohranjeni so načrti le iz leta 1892, 1930 in 1942. Po končani zadnji vojni pa smo pričeli postopno urejati vse gozdove na Dolenjskem ne glede na lastništvo. Lastništvo gozdov se je močno spremenilo; 1/3 gozdov je postalo družbenih, medtem ko sta 2/3 ostali še naprej v zasebni lasti.

Slovenski gozdovi so razdeljeni na gozdnogospodarska območja (14). To naj bi bile površinske in gospodarske

(Nadaljevanje na 116. str.)

tudi do sedaj sorazmerno uspešnem interesnem združevanju sredstev vseh zainteresiranih, tako gozdarjev kot uporabnikov lesa. Začetni rezultati interesnega združevanja

sredstev kažejo, da je pot pravilna. Potrebno pa jo bo dograjevali, za kar imamo v ustreznih sistematskih opredelitvah dobro osnovo.

STANE ŽUNIČ, dipl. inž.

Ko ugotovimo, kakšne gozdove in rastišča imamo, si postavimo gospodarske cilje, ki jih želimo v določenem sestoju doseči. V prvi vrsti moramo upoštevati prirodne zakonitosti, vendar ne smemo zanemariti gospodarskih zahtev. Načrtovalec mora imeti v mislih trajno največjo proizvodnjo visoko vrednega lesa ob najnižjih stroških. To pa bo dosegel, če bo predvidel ustrezno drevesno vrsto za določeno rastišče. Gozdar-načrtovalec bo v pomoč pozval specialista — fitocenologa, ki bo na osnovi znanja o odnosu rastlin in živali do okolja ugotovi, katere drevesne vrste ustrezajo določenemu rastišču. Razumljivo je, da je potrebno v prvi vrsti izkoristiti to, kar narava sama ponuja.

Mislimo na naravno pomlajevanje. Če tega ni, smo prisiljeni gozd umetno obnoviti ali dopolnjevati naravno pomlajevanje. Posebno pri umetni obnovi je načrtovanje zahtevno. Zavedati se moramo, da načrtujemo za 100 let naprej (poprečna življenjska doba gozdnega drevja). Često načrtovalec-gozdar ne vidi končnih sadov svojega dela.

Tega ocenjujejo poznejši rodovi. Ker je gozd dobrina splošnega pomena, se naša družba močno zanima za smotrno gospodarjenje s tem našim največjim in trajnim naravnim bogastvom.

Jelka v pragozdu se je posušila.

zaključene celote, ki omogočajo smotrno gospodarjenje z gozdovi, in to tako, da bodo gozdovi trajno dajali kar največ v vsej svoji namembnosti. Dolenjsko ali novomeško gozdnogospodarsko območje je po vrsti sedmo (VII.). Razdeljeno je na 19 gozdnogospodarskih enot. Te pa se še naprej delijo na gozdne oddelke in odseke. Za te gozdnogospodarske enote se izdelujejo ureditveni načrti enot, ki veljajo za 10 let. Vsakih 10 let pa se po osnovnem načrtu izdelajo revizijski načrti. Torej je povprečna letna urejevalna površina gozdov 1/10 območja. Za GG Novo mesto, ki obsega 81.500 ha, to pomeni, da letno poprečno urejamo 8150 ha gozdov, to pa je približno dve gozdnogospodarski enoti.

Prvi po zadnji vojni potrjeni ureditveni načrti enot so iz leta 1953. Urejanje gozdov teče neprekinjeno. Z letom 1970 je bilo osnovno urejanje na novomeškem gozdnogospodarskem območju dokončano. To se pravi, da so bili za vse gozdove (po enotah) izdelani ureditveni načrti, za nekatere enote pa tudi revizijski. Leta 1971 je bil izdelan tudi osnovni območni gozdnogospodarski načrt za razdobje 1971—1980. Medtem ko se načrti enot nanašajo predvsem na konkretno obravnavane gozdove v enoti, pa območni načrt obravnava širše gozdno gospodarstvo in njegovo vlogo v prostoru, družbi in celotnem gospodarstvu. Pri gozdnem gospodarstvu Novo mesto sedaj končujemo revizijski območni gozdnogospodarski načrt za razdobje 1981—1990.

Strokovnjaki pri načrtovanju v gozdarstvu.

Načrtovanje v gozdarstvu je strokovno najzahtevnejše in najodgovornejše delo. Gozdar — načrtovalec je usmerjevalec celotne gozdnogospodarske politike. Gozdno in lesno gospodarstvo sta v tesni medsebojni povezavi in odvisnosti. Planiranje mora biti usklajeno na ravni območja in republike. Gozdarske načrte potrjuje republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ko dobi mnenje pristojnih občin ter območne samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo. Potrjevalec po svoji presoji lahko zahteva spremembo ali dopolnitev načrta. Ko je načrt potrjen, le-ta postane obvezen za gozdno gospodarstvo. Neizpolnjeva-

S pogozdovanjem grmišč in poslabšanih gozdov bomo nekoliko ublažili pomanjkanje iglavcev na Dolenjskem. (Avtor Marijan Pfeifer, Ljubljana, leta 1975).

nje načrta je kaznivo. Iz tega sledi, naj bi bili projektanti najbolj izkušeni gozdarji s solidnim strokovnim znanjem. Pri Gozdnem gospodarstvu Novo mesto ureditvene načrte izdeluje skupina gozdarskih inženirjev in tehnikov s pomočjo geometra, ki po potrebi opravlja zunanje meritve in vnaša podatke v karte. Pri urejanju gozdov pri Gozdnem gospodarstvu Novo mesto trajno dela 10 gozdarskih strokovnjakov. Le taka ekipa strokovnjakov je lahko kos obširnemu in zahtevnemu delu, ki je strogo vezano na določene roke.

Ureditveno načrtovanje je osnova za nadaljnja podrobnejša načrtovanja gozdnogojitvenih del, sečnje, spravila, za načrtovanje gozdnih cest in vseh drugih del, ki jih zahteva umno gospodarjenje z gozdom.

TONE HOČEVAR, dipl. inž.

Pomen gradnje gozdnih cest in vlak

razmere, prometna sredstva in splošne tehnične zmogljivosti. Za gozdnimi stezami, ki so nastale prve, je človek utrl poti, gradil žičnice, gozdne železnice in ceste. V gospodarsko najbogatejših deželah pa tudi po gozdovih grade sodobne asfaltirane ceste.

Gozdne ceste služijo različnim namenom. Gradimo jih prvenstveno zato, da bi:

—pripeljali v gozd vse tisto, kar v njem potrebujemo za delo in gospodarjenje,

—odpeljali iz gozda vse tisto, kar pridobivamo v gozdu,

—omogočili dostop vsem uporabnikom in obiskovalcem gozda.

Poti, steze, ceste in razne druge prometne žile so spremljale človeka že od pradavnine, ga spremljajo danes in ga bodo tudi v bodoče. Od prometnih poti, od prometne povezave je v veliki meri odvisno splošno gospodarsko stanje neke gospodarske panoge dežele ali države.

Tudi gozdarstvu so gozdne prometnice, kakor jih imenujemo s skupnim imenom, nujno potrebne. Te so se razvijale in so take, kakršne so, narokovale potrebe, gospodarske

Podrobnejši pregled navedenih razlogov nam pove, da je za delo in gospodarjenje v gozdu treba pripeljati v gozd razno orodje, opremo, stroje, gorivo, mazivo, gozdne sadike, hrano in še marsikaj drugega. Tudi za prevoze gozdnih delavcev imajo ceste velik pomen, saj se delavci dnevno vozijo na delo v gozd. Odpeljemo pa iz gozda seveda največ lesa. S prevozom lesa so gozdne ceste najbolj obremenjene. Sodobnega gozdnega gospodarjenja si danes ne

moremo zamišljati brez gozdnih cest.

Ko govorimo o tem, da je z gozdno cesto omogočen dostop tudi drugim uporabnikom in obiskovalcem gozda, si mislimo, da služijo ceste še za potrebe kmetijstva, lovstva, turizma, narodne obrambe, povezave posameznih kmetij in naselij. Ti nameni, poleg naštetih pa je še mnogo drugih, so lahko stalni ali občasni, kar je pač odvisno od potreb.

Nemalokrat je prost dostop v gozd tudi zlorabljen, npr. za krajo lesa ali odlaganje raznih odpadkov ob gozdnih cestah. Posebno pogosto je odlaganje smeti. To ljudje počno, čeprav je znano, da so taka dejanja kazniva in vsega obsojanja vredna.

Gozdne ceste so knjižene kot osnovna sredstva delovne organizacije, ki gospodarji z gozdovi. Zakon dopušča tudi zaporo cest ali omejitev prometa za določen ali nedoločen čas. Prepove se lahko tudi dostop nezaželenim obiskovalcem. Na začetku gozdnih cest, ki se odcepijo od javnih, mora stati napis z besedilom: „Gozdna cesta. Voziš na lastno odgovornost“. Tak napis uporabnika ceste opozori, da vozi po gozdni cesti in da so morda na njej razne ovire, kot npr. podiranje dreves ob cesti, nakladanje lesa na kamione, založena cesta z drvimi ali hlodovino, od viharja podrto drevo čez cesto, srečanje s težko naloženim kamionom, otežkočeno srečavanje vozil in podobno. Na take ovire mora biti voznik vsak trenutek pripravljen, ker pač vozi po gozdni cesti.

Gradnja gozdnih cest je pomembna tako v družbenih kot zasebnih gozdovih. Prednost pri gradnji imajo bogatejši gozdovi, oziroma tisti, ki imajo več lesne zaloge. V bogatejših gozdovih bo napadlo več lesa, več ko bomo odpeljali lesa, prej bo cesta odplačana, prej bo povrnila stroške gradnje. Nemalokrat pa cesto zgradimo tudi tam, kjer je v gozdu potrebno pospešeno gospodarjenje, pogozdovanje, redčenje, nega mladja in podobno. Taka gradnja je pomembna predvsem zato, da je omogočen dostop in opravljanje gozdnogojitvenih del, da bi slabši gozd čimprej spremenili v gospodarsko donosnega.

Gozdne ceste morajo biti tako speljane, zgrajene in vzdrževane, da bodo čimbolj služile svojemu namenu. Težimo za tem, da jih v gozdu ali širšem

Globoko vrtanje z lafeto v peskokopu Soteska (Foto: ing. D. Kure).

gozdnem predelu zgradimo toliko, kolikor jih je potrebno, da dosežemo optimalno gostoto cest, kot temu pravimo strokovno. Pod gostoto cest smatramo dolžino cest na en hektar gozda izraženo v metrih. Ocenjeno je, da je za dobro gospodarjenje z gozdovi potrebno okrog 20 — 30 m ceste na ha, vendar različno za posamezne predele. V Sloveniji in našem gozdnogospodarskem območju imamo šele polovico potrebnih gozdnih cest. V nekaterih ožjih predelih jih je že skoraj dovolj, drugod jih je precej manj. Obstajajo pa tudi še povsem zaprti gozdovi, ki jih bomo z gradnjo gozdnih cest šele odprli in omogočili dostop s prometnim sredstvom. Premalo je cest predvsem v zasebnih gozdovih.

Gozdove pa ne odpirajo samo gozdne, pač pa tudi javne ceste. Za javne ceste pravimo, da odpirajo gozdove takrat, če potekajo skozi gozd in je na njih omogočeno in dovoljeno nakladati les na tovarnjake.

Kljub temu, da še nimamo dovolj gostega cestnega omrežja, poteka po gozdnih novomeškega območja 451 km gozdnih cest in 457 km javnih. Cestno omrežje se seveda vsako leto povečuje, saj jih letno zgradimo okrog 20 km, včasih pa tudi več. Največ jih zgradimo na novo, nekaj pa tudi tako, da obstoječo gozdno pot razširimo, utrdimo in spremenimo v cesto. Glede na to, da stane po današnjih cenah 1 km novo zgrajene gozdne ceste poprečno 2.100.000 din (1 m 210.000 starih dinarjev), je razumljivo, da za gradnjo gozdnih prometnic porabimo velike vsote denarja. Včasih smo ceste gradili ročno, danes to delamo pretežno s stroji in razstrelivom. Delavec je upravljal stroj, ročno pa opravlja le razna pomožna in pripravljala dela.

Rekli smo že, da je največji pomen gozdnih cest v tem, da po njih prevažamo les, bodisi s kamioni, s traktorji ali z vozovi, kar pa je čedalje bolj redek pojav. Les naložimo na vozila na kamionski cesti. Le malo lesa je posekanega tik ob cesti, zato ga je potrebno spravljati od panja do ceste tudi po nekaj 100 metrov daleč. Ta delovna faza je najdražja v gozdni proizvodnji.

Lesna industrija in gozd

Od vseh dobrin, ki jih daje gozd, je najotiplivejša korist les. Tega pa smemo posekati le toliko, kolikor dovoljujejo gozdnogospodarski načrti. S posekom lesa je dana osnova za obstoj lesne industrije, ki se je zlasti po zadnji vojni tako močno razvila, da je potrebno manjkajoči les pripeljati iz sosednjih republik ali pa ga uvažati celo iz Afrike.

Gozd daje kruh približno 15000 družinam gozdnih delavcev in 36000 družinam delavcev v lesno predelovalnih obratih v Sloveniji.

Že od vseh začetkov človeštva je les tvorina, ki je kot nalašč ustvarjena za človeka. Je ravno prav mehka in trda, da je lahko izdelal prvo orodje in z njim začel obdelovati zemljo. Lok, puščica in kij pa so mu služili za varovanje življenja in imetja ter mu hkrati kot lovcu pomagali do potrebnega živeža.

Od kar človek pozna ogenj, je z nakladanjem lesa na ognjišče skrbel za toploto in luč. To so bili šele skromni začetki uporabe lesa, ki ga je človek vedno bolj spoznaval, oblikoval, obdeloval in našel vse mogoče načine uporabe. Od skromnih lesenih bivaljšč do bleščočih, z lesom obdanih

Do nedavnega smo les spravljali do ceste največ s konji, danes pa to delo opravljamo predvsem z gozdnimi traktorji. Traktorji za spravilo lesa so posebno prirejani, da se lahko gibljejo tudi izven cest in poti, če je le primeren teren. Če pa mora traktor vlačiti les po kamnitem in strmem terenu, potem zgradimo zanj gozdno vlako. Po vlaki les vlačimo od panja do ceste. Čim krajša je razdalja, po kateri les vlačimo, cenejše bo to delo, nižji bodo proizvodni stroški.

Gozdne ceste gradimo torej zato, da s sodobnimi prevoznimi sredstvi, s kamioni, ki so ustrezno opremljeni, pridemo čim globlje v gozd, da skrajšamo pravilno razdaljo in da so stroški pri pridobivanju lesa čim nižji.

Gradnja omrežja gozdnih cest in vlak nam omogoča, da les po najkrajši poti pripeljemo iz gozda do potrošnika. Če pa gozdna cesta služi tudi drugim namenom, je gradnja toliko bolj upravičena.

DANILO KURE, dipl. inž.

salonov, od škodlaste kritine do najfinejšega papirja, od kolovrata do špirita pa od dreva do največje jadnice, kljub poplavi raznih nadomestkov si današnjega časa brez lesa ni moč zamišljati.

Razvoj uporabe lesa je tudi na Dolenjskem šel podobno pot kot po vsej Evropi. Poraba drv v glažutah in fužinah je bila edina oblika izkoriščenja lesa in šele industrializacija je prinesla velike spremembe v porabi.

Že v prvem „Gozdnem redu za Vojvodino Kranjsko“ iz leta 1771 je zapisano, naj se poraba lesa za kurjavo in gradnjo zmanjša ter nadomesti z drugimi materiali (premog, šota, glina, kamen).

Zapisano je tudi:

— da je les splošno gospodarska dobrina

— da je nenadomestljivo gradivo in kurivo

— da je treba iskati najboljše uporabno vrednost.

Vsi ti napotki so pripeljali do nove uporabe lesa. Leta 1865 zgrajena žaga v Soteski je pomenila velik napredek, premik pri uporabi lesa. Kmalu za njo, posebno z izgradnjo železniške proge Ljubljana — Novo mesto in odcepom v Stražo, pa

(Nadaljevanje na 118. str.)

(Nadaljevanje s 117. str.)

sta bili zgrajeni žagi v Rogu in v Straži.

Po drugi svetovni vojni, ko se je morala porušena domovina hitro obnoviti, je prav lesna industrija prevzela velike breme obnove, kljub temu da je bila med vojno ta veja industrija najbolj uničena.

Na novomeškem območju sta takrat obratovali dve žagi. Že 7. septembra 1945 je zopet začela obratovati žaga v Soteski, kasneje pa še žaga s parketarnico v Straži. V Novem mestu je leta 1947 začela z obratovanjem Tovarna lesne galanterije TIN. Po prvotno 60 zaposlenih v Soteski je že v letu 1947 v LIP delalo 240 ljudi. 1954 je nastal Novoles, ki je zaposloval 543 delavcev. Razvoj je bil nato zelo nagel. 1959 je bila zgrajena tovarna vezanih plošč, ki je pokazala na povsem novo vrednost bukovega lesa. 1964 pa se je (Tovarna igrač Novo mesto) TIN preselila v Stražo, in nastal je sedanji tozdr Tovarna drobnega pohištva. 1968 je bila zgrajena tovarna stilnega pohištva. Oba obrata sta uporabi bukovega lesa odprla nova vrata v lesni industriji. 1970 je bil pripojen Opremales (tozdr TPP), ki je začel delati 1952. Sedaj dela v Novolesu, ki ima še tozde na Dvoru (TGD) od leta 1974, v Trebnjem (TAP) od leta 1974, v Brestanici (Sigmat) od leta 1976, v Metliki (TKO) od leta 1976, Bor v Krškem od leta 1979, v Kostanjevici (Lipa) od leta 1979 in v Račjem selu IGK od leta 1981 ter obrat na Ruperč vrhu od leta 1983, 2729 delavcev, skupaj z delavci, kiso organizirani v tozdrh skupnega pomena, to so Blagovni promet, Tehnično energetske storitve in DSSS.

Les, ki ga v Novolesu predelujemo v visoko kvalitetne izdelke, prodajamo doma in na tuje. Letošnji gospodarski načrt predvideva 4.472 milijonov din celotnega prihodka. Od tega je izvoza 15.708.000 dolarjev, uvoza repromateriala, surovin in opreme pa je za 5.379.000 dolarjev.

Proizvajamo v tovarnah na strojih, kiso iz leta v leto bolj izrabljeni, zato z vedno večjimi stroški in težavami držimo korak z ostalimi predelovalci lesa. Kljub temu pa se nam zaradi splošne situacije pri nas še ne obetajo lepši časi pri modernizaciji opreme, saj nam je na-

Lepi bukovi gozdovi so ponos Dolenjske (Ambrožev ovinek—Soteska). (Foto: J. P.).

kup potrebnih strojev v tujini skoraj onemogočen.

Kot povsod v svetu je lesna industrija velik proizvajalec lesnih odpadkov vseh vrst, od kosovnih odrezkov do najfinejšega praha. V Novolesu je teh odpadkov prek 50.000 ton, v ostalih lesno-industrijskih obratih na Dolenjskem pa še dodatnih 10.000 ton. Večino odpadkov koristno uporabimo v lastni toplotni in jih predelamo v paro, potrebno v proizvodnem procesu in za ogrevanje ter za proizvodnjo električne energije. Nekaj odpadkov oddamo za proizvodnjo celuloze in iveric, vendar nam ostaja na Dolenjskem še vedno približno 15.000 ton, ki bi jih lahko zelo koristno uporabili za ogrevanje šol, bolnišnice itd. ali drugih prostorov, ki bi imeli prirejene kurilnice na to vrsto goriva. Približno 4 tone lesnih odpadkov nadomestijo 1 tona uvožene nafte. Račun nam pove, koliko težko zasluženih deviz uporabimo za kurjavo, ki bi lahko bila nadomeščena z le-

snimi odpadki, ki sedaj izgorijo brez koristi. Pri naših dveh tozdrh Lipa in Bor pa sedaj gradimo kotlarni na lesne odpadke, ki bodo nadomestili porabo dragega goriva — kurilnega olja.

Vsa ta velika odvisnost in povezanost lesne industrije do lesa in gozda nam nalaga še večje naloge. Več strokovnosti in ljubezni do lesa bo potrebno, da dosežemo boljše izkoriščanje in večjo storilnost. Vsi pa si bomo morali še bolj prizadevati, da preprečimo propadanje gozdov, z neodgovornimi posegi v naravo, z industrijskimi odplakami, škodljivimi plini in osebnim ravnanjem v naravi. Dojeti moramo, da ne živimo samo gozdarji in lesarji od gozda, ampak vse človeštvo, saj nam gozd z ostalimi funkcijami, ki jih ima, lahko zagotovi življenje, kakršnega si želimo in kakršnega moramo zapustiti svojim zanamcem.

BOŠTJAN JAPELJ,
dipl. gozd. inž.

Koritniška gmajna je gozd

Čas se spreminja, z njim se spreminjamo mi in okolje z nami. Kujemo napredek, trudimo se in učimo zato, da bi bilo vse, kar naredimo, trdna stopnica na poti naprej, v trajno lep jutri. Brez posluha za naravo pri tem ne gre. Želimo se ji še bolj približati. Če nam to uspe, je naše delo stoterno poplačano.

Gmajna je svet, porasel z grmovjem in posameznimi

drevesi. Svoj čas je bila skupni pašnik in steljnič. Kar ni popasla živina, je odnesel človek. Majhna je bila možnost, da bi se na takem svetu spet razvil gozd, ki bi v polni meri izkoriščal in obnavljal zmogljivosti tal. Kdo bi takrat, v tistih časih, ko so gmajne nastajale in koristile, mislil na polno donosnost tal. Pomembnejše so bile sprotne koristi. Danes marsikdo ob misli na gmajno po-

misli na mladost. Zanes ga leta nazaj, v kmečko idilo s krajimi zvenci. Lepo je bilo takrat, še lepše je danes.

Koritniška gmajna — sedaj to le še po imenu — leži 15 km jugozahodno od Trebnjega, v bližini vasi Korita in Vrbovec. Je robni del dobrniške kraške doline. Še pred dvajsetimi leti je bila tu gmajna, ki je bila pašnik in listnik obenem. Svet je bil poraščen z leščevjem, hrastom in gabrom, vendar o gozdu ni bilo moč govoriti. Na hektarju je bilo povprečno 85 m³ lesa. Zaradi človekovih nerazumnih posegov v hrastove — gabrove gozdove je tako podoba dobil svet v tem delu trebanjske občine.

Ob opustošenem gozdu je večje povpraševanje po lesu lastnike gmajne in gozdarje spodbudilo, da so na odličnih rastiščih osnovali gozd, ki bo trajno izrabljaj in ohranjal zmogljivosti tal. Odločili so se, da oblikujejo mešan gozd iglavcev in listavcev. Tak, na teh rastiščih domač gozd, bo v največji meri ohranil lep videz krajine, istočasno pa bo opravljal tudi vse naloge, ki jih pričakujemo od naravnega, gospodarskega gozda.

Leta 1961 smo pogozdili 7 ha, leta 1962 že 28 ha, leta 1963 pa 27 ha, in tako leto za letom. Skupaj je bilo v letih 1961 — 1970 pogozdenih 141 hektarov Koritniške gmajne. V pretežni večini je bila sajena smreka, nekaj malega pa tudi macesen, rdeči bor in gladki bor. Vsa jedra naravnega, hrastovega — gabrovega gozda so bila dobrodošla, da bi v Koritniški gmajni nastal mešan gozd iglavcev in listavcev. Posajenih je bilo več kot 500.000 sadik.

Na prvi pogled enostavno: posadiš smreko, čez dobrih 70 let pa jo posekaš in odpelješ na žago. To je marsikdaj močno poenostavljen pogled na lastnikovo in na gozdarjevo delo. V resnici je pot od sadike do hloda bolj zapletena, napornjša. Na tej poti ni malo ovir. Malim sadikam gozdnega drevoja, ki naj bi kasneje tvorile gozd, grozi plevel. Temu sledi boj za prostor in obstoj v gošči, ko se že pojavijo mladi silaki, ki ne obetajo dobrega gozda. V gošči niso zaželeni. Ta boj se nadaljuje v vsem nadaljnjem razvoju gozda. Vmes posegajo že divjad in naravne ujme.

Gozdar mora prihraniti moči mlademu drevu za čimbolj sproščeno in lepo rast.

Sadike, posajene v Koritniški gmajni, so bile v polni meri deležne potrebne nege. Skupaj je bilo opravljenih na okoli 1000 ha negovalnih del, za kar je bilo potrebnih 30.550 delovnih ur. Če temu delu prištejemo še ure za sajenje, je bilo skupno potrebnih 65.550 delovnih ur.

Po 800 metrih se od ceste Dobrava—Korita odcepi gozdna pot, ki se po 1500 m konča na kopišču na zahodnem robu Koritniške gmajne. Samo dobrih 500 m moramo po tej cesti in pridemo do kolovoza, ki v smeri zahod-vzhod preseka Koritniško gmajno. Ne bojmo se stopiti po njem, čeprav je včeraj deževalo. Če je le malo sonca in vetra, se hitro osuši, ker sta grmovje in drevje na njegovem robu posekana. Ta kolovoz je sestavni del mreže vzdrževanih poti za lažji dostop ob morebitnem požaru. Kmalu bomo prišli na manjšo vzpetino, od koder se kolovoz potem blago spušča v smeri proti Vrbovcu. Tu na tej vzpetini bomo opazili slabšo rast posajenih smrek, ki so kljub temu visoke 6 metrov. Mlada drevesa imajo že sklenjene krošnje, čeprav je ta del nasada Koritniška gmajna majmlajši. Ni nam treba veliko znanja, da ugotovimo, da je na tem delu doma mešan gozd listavcev in iglavcev. Hrast je drevesna vrsta, ki tu prevladuje.

Nedaleč od tu se razmere bistveno spremenijo. Smreka ima temno zeleno barvo. Kamor nam seže oko, je zeleno morje, ki ga pogosto prekinjajo svetlejši otoki. Smreki so posamično in šopasto primešani listavci. Na tem delu Koritniške gmajne so tla bogata, dovolj je vlage in vse kar kipi v bujni cesti, ki pelje iz Vrbovca v Podlipo in naprej v Ajdovec.

Šli bomo mimo skupine lepo raščene rdečega bora, se spoznali z modrikastim zelenilom gladkega bora in ob vrbovski cesti se bomo ustavili pred nežno zelenimi macesni, ki so našli sožitje s podstojno smreko. Na poti, za katero bomo porabili manj kot dve uri hoje, nas bo spremljalo žvrgolenje ptic, pred nami se bo v varno zavetje mladega gozda zapodila srna in po sledeh bomo lahko spoznali skoraj vse gozdne prebivalce. To je očiten znak sožitja, ki nastaja v gozdu.

Obžetev sadik v Soteski. (Foto: J. P.).

Če smo skozi gozd hodili z odprtimi očmi, potem smo z zadovoljstvom spoznali, da se zastavljeni cilj hitro uresničuje. Nadaljevali bomo z redčenji. Obrali bomo že prve sadove,

saj so nekatera drevesa debela že 20 cm. Naravna in človekova hotenja so se v Koritniški gmajni poenotila.

JOŽE FALKNER, dipl. inž.

Divjad - sestavni del gozda

Gozd smatramo kot združbo rastlinskega in živalskega sveta na določenem prostoru. Živalski svet, katerega življenje je vezano na gozd, je sestavni del gozda.

Z gozdovi gospodarimo po gozdnogospodarskih, z divjadjo pa lovnogospodarskih načrtih. Ti načrti morajo biti med seboj usklajeni, in sicer tako, da se gozd in v njem živalski svet nemoteno razvijata. Pa ni

vedno tako. Če se rastlinojeda divjad preveč razmnoži, ogroža normalno rast in obnovo gozda. Pravimo, da predstavlja gozd (rastlinstvo) gostitelja, rastlinojeda divjad v njem pa gosta. Kakor hitro pa gost nastopa množično, gostitelja lahko uniči in si s tem izkoplje lastni grob. Gozdar in lovec posegata v živi svet s sekiro in puško ter usklajujeta gozdno in lovno gospodarstvo.

Podobno je potrebno tudi sodelovanje lovcev s kmetijci.

Novomeško gozdnogospodarsko območje obsega skupnih površin 153.123 ha, od tega je gozdov 81.584 ha ali 54 odstotkov. Na tem prostoru z divjadjo gospodarijo 29 lovskih družin in gojitveno lovišče Medved. Zaradi smotrnejše gojitve divjadi je vsa Slovenija razdeljena na lovno-gojitvena območja. Lovske organizacije pa se združujejo v področje lovske zveze in Lovsko zvezo Slovenije.

V splošno korist je, da je naša narava bogata z rastlinskimi in živalskimi vrstami. Tako se Dolenjska lahko ponaša z lepimi gozdovi in v njih s pestrim živalskim svetom. Nekatere divje zveri so na našem območju ohranjene kot naravni spomenik (medved, volk, ris, divja mačka). Gozdnogospodarski načrt novomeškega območja za razdobje 1981-1990 navaja za območje, po stanju 1980, naslednje vrste divjadi in njih število: 780 jelenjadi, 4.780 srnjadi, 540 divjih prašičev, 2.760 poljskih zajcev, 970 gozdnih jerebov, 70 medvedov, 2 volka, 5 risov, 285 divjih mačk in 1.280 lisic. Ob naštetih divjadi pa žive v našem gozdu še jazbec, dihur, kuna, veverica, polh, podlasica, jež, v vodah vidra, več vrst sov itd. Na kmetijske površine je veza-

(Nadaljevanje na 120. str.)

na mala poljska divjad, kot so fazan, jerebica in prepelica.

Kot vidimo, je živalstvo v teh krajih pestro, in takega smodolnji ohraniti našim zanamcem. Med ogrožene živalske vrste sodijo predvsem mala poljska divjad: jerebica, prepelica, zajec

in fazan, v vodah pa vidra. Najhuje ogroža divjad prav človek s svojim početjem, s stroji in s stropi, ki jih trosi in škropi v borbi za čim večji pridelek. Lovske organizacije se močno trudijo, da bi ohranile ogrožene živalske vrste, kar pa jim le s težavo uspeva.

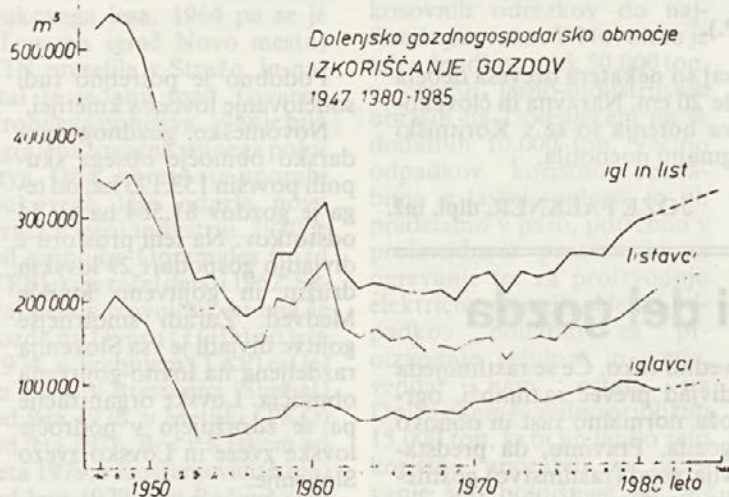
TONE HOČEVAR,
dipl. inž.

Izkoriščanje gozdov na področju novomeškega GG

Med drugo svetovno vojno, kakor tudi v prvih povojnih letih, gozdovi niso bili močno izkoriščani, razen ob važnejših cestah, ob katerih so Italijani posekali varnostne pasove. Poizkuse sečenj globlje v gozdovih je preprečila partizanska vojska. Šele leta 1947 se je sečnja močno povečala in sicer na 526.000 m³ bruto mase lesa. Leta 1948 dosežejo sečnje višek, 545.000 m³, in se v naslednjih letih postopoma zmanjšujejo. Kljub temu pa

znašajo v prvem planskem obdobju (1947—1951) v dolenskem gozdnogospodarskem območju povprečno letno bruto 500.000 m³. Po tem obdobju se sečnje umirjajo in dosega z letom 1953 le še okrog 250.000 m³.

V srednjeročnem obdobju 1981—1985 so predvidene večje sečnje, ki se bodo z leti stopnjevale tako, da bodo leta 1985 znašale 325.000 m³. Povišanje gre predvsem na račun redčenj in melioracij.

Sečnje v prvem planskem obdobju so dolenskim gozdom zadale hude, še danes vidne rane in to bolj zaradi nestrokovnega vodenja kot zaradi količine poseka. Da pa se kaj takega ne bo več ponovilo, zagotavlja strokovni gozdarski kader in strokovno načrtovanje.

V gozdovih SRS sekajo gozdarji letno okrog 3,5 milijonov m³ lesa, pri čemer sodelujejo gozdovi dolenskega gozdnogospodarskega območja s 325.000 m³ oziroma z 9 odstotki. S sečnjo te količine lesa je podana osnova za razvoj slovenske mehanske in kemične industrije. Ta se je po drugi svetovni vojni tako razmahnila, da ji domače količine lesa ne zadoščajo več. Prisiljena je zato nekaj lesa tudi uvoziti, predvsem celulozni in tropski les. Med tem ko znaša od le-

sa, posekanega v Sloveniji, delež iglavcev 60 odstotkov in listavcev 40, paje delež posekanih iglavcev v dolenskem gozdnogospodarskem območju 28, listavcev pa 72 odstotkov. Pri tem odpade pri nas večji del poseka iglavcev na družbene gozdove (68 odst.) in le manjši del na zasebne gozdove (32 odst.).

Tehnologija sečenj in izdelave lesa je od leta 1945 pa do danes močno napredovala, še zlasti v družbenem sektorju.

Posek lesa, ki se stoletja skoraj ni bistveno spremenil, je od leta 1960 v Sloveniji doživel bistveni napredek. Danes gozdni delavci podirajo drevje samo še z motorno žago. Sečnja lesa je bila v celoti mehanizirana v družbenem sektorju že leta 1965, v zasebnem pa nekoliko pozneje.

Pri GG Novo mesto obratuje v okviru delovne organizacije za posek lesa v družbenih in v zasebnih gozdovih 334 motornih žag. Nekaj lesa delavci tako posekajo tudi v zasebnih gozdovih svojih kooperantov. Ocenjujemo, da je v okviru dolenskega gozdnogospodarskega območja v zasebni lasti okrog 7.000 motornih žag.

Delovne razmere delavcev v izkoriščanju gozdov (sečnja, spravilo, prevoz) so se v primerjavi z razmerami v povojnih letih bistveno spremenile. Nič več ni dolge in utrudljive hoje na delo, prenočevanja v gozdskih kočah in kuhanja v kotličkih. Za vse delavce, razen za prav bližnje, je organiziran prevoz na delo in z dela. Poskrbljeno je tudi za dobro toplo malico. Učinkovitost delavcev sekačev se je v primerjavi z učinkovitostjo prvih povojnih let povečala za več kot 200 odstotkov pri izdelavi lesa iglavcev in več kot 300 odstotkov pri izdelavi listavcev. Povečala se je predvsem zaradi uporabe motornih žag, boljše tehnologije dela, boljših delovnih razmer, izobraževanja in ne nazadnje tudi na račun boljše organizacije dela. Resnici na ljubo pa moram povedati, da zadnja leta kakovost izdelave ni na zadovoljivi ravni niti v družbenih, še manj pa v zasebnih gozdovih.

Spravilo lesa

Še bolj kot sečnja je v zadnjih dvajsetih letih napredovala tehnologija spravila lesa, zlasti oblovine. Konja je skoraj povsem zamenjal traktor. V družbenih gozdovih uporabljamo za spravilo lesa največ prirejene kmetijske traktorje IMT s posebnimi vitli, kakor tudi gozdarske traktorje — zgibnike (Timberjack). Lastniki gozdov pa uporabljajo za spravilo lesa iste traktorje kot jih uporabljajo za delo na poljih, vendar največkrat brez vitlov.

Kako je v zadnjih dvajsetih letih napredovala mehanizacija spravila lesa v družbenem sektorju je razvidno iz grafikona mehaniziranost spravila lesa pri GG Novo mesto v letih 1964 1978 in iz podatka, da se je skupna moč traktorjev v KW povečala v zadnjih trinajstih letih od 130 KW (5 traktorjev) v letu 1970 na 1750 KW (43 traktorjev) v letu 1983. Mehaniziranost spravila v družbenem sektorju se je dvignila od

12 odst. v letu 1970 na 68 odst. v letu 1982. Kljub še vedno naraščajočemu mehaniziranemu spravilu pa le računamo, da na našem gozdnogospodarskem območju v družbenem sektorju popolne mehanizacije spravila lesa ne bo mogoče doseči, bodisi zaradi prenašanja drv s konji, bodisi zaradi primernejšega spravila lesa s konji iz mlajših bukovih sestojev. Po podatkih iz leta 1982 je bilo spravila s konji še 32 odstotno.

Posebno težavna sta sečnja in spravilo lesa v strmih gorskih pobočjih Pendorjevke in Kobil v Gorjancih, Gač na pobočju Roga itd. Za izvek lesa uporabljamo tam posebne stroje, žičnice, oziroma žične žerjave. Delo z njimi zahteva veliko strokovnega znanja tehnikov in dobro izurjenost žičničarjev.

Prevoz lesa

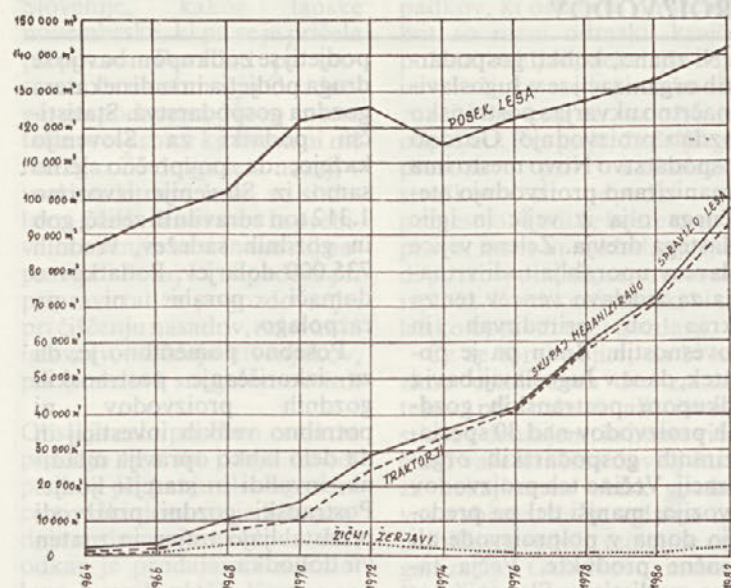
Tehnologija sečenj in izdelave ter spravila gozdnih lesnih sortimentov je, kot že omenjeno, v zadnjih dvajsetih letih močno napredovala. Vzporedno s tem pa je napredoval tudi prevoz lesa. Od prevoza s konjsko vprego in kamioni brez dvigal, prek tovornjakov opremljenih s hidravlično-vrvnimi žerjavi, do onih opremljenih s popolnoma hidravličnimi žerjavi in z eno ali dvoosnimi prikolicami. Zlasti je gospodaren prevoz lesa v ustrezni sestavi kamiona s polprikolico in hidravličnim dvigalom. Nekdaj naporno in muke polno ročno nakladanje lesa na vozove s široko okovanimi kolesi — parizarji in pozneje na kamione s pomočjo ramp in leg, je zamenjalo nakladanje s hidravličnimi dvigali, ti zmorejo dvigniti na 5 meterski ročici kar 2 tona. Nakladanje oblega lesa smo v celoti mehanizirali že leta 1970, prostorninskega pa šele letos.

Dnevni učinek sodobnega kamiona s polprikolico z nosilnostjo 23 ton je v primerjavi z dnevnim učinkom nekdanje konjske vprege (voz šinar 3 t), večji tudi do 22 krat.

Nekdaj skromen voznik park z dvema kamionoma leta 1958, je polagoma naraščal in se v zadnjih nekaj letih posodobil in povečal ter se združil januarja 1981 v TOZD Transport in gradnje.

Danes ima omenjeni tozd za prevoz lesa v družbenem in zasebnem sektorju na območju Gozdnega gospodarstva Novo mesto 20 tovornjakov tipa Magirus in TAM, 16 polprikolic in 4 prikolice. Skupna koristna

Spravilo lesa s stroji pri GG Novo mesto 1964 - 1982

nosilnost voznega parka znaša 375 ton.

Odpremna skladišča lesa

Sestavek o izkoriščanju gozdov ne bi bil popoln, če ne bi omenil tudi skladišč pri tozidih Novo mesto, Straža in Črnomelj. Iz omenjenih skladišč, kjer se zbira les družbenega in zasebnega sektorja, odpravimo letno raznim porabnikom blizu 90.000 m³ lesa.

Napredka pri nakladanju na vagon, prežagovanju in prebiranju lesa itd. v zadnjih dvanajstih letih ni mogoče izraziti v številkah. Nič koliko „kozjih molitvic“ je bilo izrečenih pri

delu na „ho ruk“ na račun blata, dežja in na račun nakladanja težkih hlodov na vagon. Današnje delovne razmere, kot tudi telesni napor v primerjavi z nekdanjimi, so se torej bistveno spremenili, da o gospodarnosti, zaradi uporabe strojev in v zvezi s tem o boljšem ovrednotenju lesa, sploh ne govorimo. Ob motornih žagah in nakladalnih strojih uporabljamo tudi posebne prebiralne stroje, ki so sad skupnega dela strokovnjakov GG Novo mesto in ki omogočajo pravilno ovrednotenje in odpravo velikih količin lesa.

JOŽE KURE, dipl. ing.

Načrtovanje tudi v zasebnem sektorju

Naslov prispevka je nekoliko nenavaden, če pomislimo, da smo dileme, ki so se postavljale v zvezi z načrtovanjem v zasebnem sektorju, že razčistili. Na republiških seminarjih je bilo ugotovljeno, da ne moremo govoriti o dveh gojenjih: enem za družbene gozdove in o drugem za zasebne gozdove. Tudi seminar, ki ga je pred leti organiziralo DIT gozdarstva iz Novega mesta, je pokazal, da je treba načrtovati v družbenem in zasebnem sektorju. Gozdnogojitveni načrt naj bi bil zgrajen po enakih načelih za družbene in zasebne gozdove. Mogoče malce obsežnejši za zasebne gozdove, ker je njegov sestavni del tudi analiza lastništva gozdov.

Seminar, ki je potekal 15., 16. in 17. junija v Črnomlju, je bil kljub temu organiziran posebej za revirne vodje

zasebnega sektorja GG Novo mesto, da bi:

— poenotili in osvežili znanje o gozdnogojitvenem načrtovanju,

— ugotovili, če so krive objektivne težave, da si gozdnogojitveno načrtovanje prepočasno utira pot v vsakdanjo prakso,

— preverili, če je za načrtovanje ovira v zasebnem lastništvu gozdov.

V teoretičnem delu seminarja smo si v glavnih črtah osvežili znanje, ki je potrebno za učinkovito delo pri načrtovanju.

Praktični izdelek, gozdnogojitveni načrt in vneta razprava v gozdu v dveh dneh seminarja so bili dokaz, da je bil tudi teoretični del seminarja koristen. Razgovor je prispeval k poenotenju razmišljanja v vseh pogledih.

Ugotovili smo, da so objektivne zavore za gozdnogojitveno načrtovanje v zasebnem sektorju predvsem v nedosledni razmejitvi nalog med revirnim vodjem, revirnim gozdarjem in delovodjem, ki ni možna tudi zaradi pomanjkljive zasedbe s strokovnimi kadri v toku. Ne nazadnje, načrtovanje tudi ni ustrezno ovrednoteno v veljavnem sistemu nagrajevanja, čeprav bi nas prav nagrajevanje moralo siliti k načrtnejšem delu.

Vplivi posesti lastnika gozda ne presegajo toliko v fazo načrtovanja, kolikor na doseganje načrtovanih etapnih ciljev. Zaradi potreb lastnika gozda je uresničevanje ciljev lahko raztegnjeno na daljše razdobje. To je praviloma opaziti v pomladitveni fazi, ko je za lastnika najbolj zanimiv debel les. V ostalih, mlajših razvojnih fazah pa njegovega interesa skoraj ne zasledimo, zato tudi ne more biti zavora za doseganje ciljev.

Za pravočasno ukrepanje in doseganje kratkoročnih ciljev v mlajših razvojnih fazah je nujna predvsem dobra organiziranost zasebnega sektorja, z dovolj zaposlenimi, ki zmorejo vsa potrebna dela. Ker praviloma z ukrepanjem v mlajših razvojnih fazah v zasebnem sektorju zaostajamo za potrebami gozda, se vprašujemo, ali smo v okviru gozdnogospodarskega območja dovolj močni za popolno obvladovanje gozdno-vzgojnih del.

V vseh treh dnevih seminarja nismo enkrat podvomili, če je gozdnogojitveno načrtovanje v zasebnih gozdovih potrebno ali ne. Prevladalo je trdno prepričanje, da mora načrtovanje postati pravilo povsod, kjer oddelčno gospodarimo, in da morata prevladati taka organizacija in kadrovska zasedba,

da bomo zmožni v doglednem času z gozdnogojitvenimi načrti obvladati vse zasebne gozdove. To je še posebej nujno zaradi našega pogostega poseganja vanje.

Kako iskreni smo bili v skupnem razmišljanju, bomo lahko kmalu ugotovili. Merilo za to bodo narejeni gozdnogojitveni načrti.

JOŽE FALKNER,
dipl. inž.

ZANAGE BABE PAŽENE

Na Pristavi je bilo. Gospodarici gozda smo povedali, da bo šel njen les za celulozo, torej bo končal v papirju.

„Kaj, da bodo potlej prasci na mojem lesu nage babe tiskali! Jok, prmej, da ne!“ je ženska takoj pomislila na greh.

Pa je popustila in ni dvakrat reči, da bo kdaj skrivaj vrgla oko na goloto, tiskano prav na njenem lesu.

KASTELIC

Gozd opazuj in spoznavaj s fotokamero in ne z uničevanjem rasti in vznemirjanjem živali

Hlodovina ob cesti (foto: D. Kure, dipl. inž.)

Postranski gozdni proizvodi – dopolnilna gozdna proizvodnja

KAJ SO POSTRANSKI GOZDNI PROIZVODI?

Praviloma smatramo, da je glavni gozdni proizvod les in da so vsi drugi proizvodi, ki nam jih daje gozd, postranski gozdni proizvodi. Izjemoma pa je lahko pomen postranskih gozdnih proizvodov večji, kot je pomen lesa. Gozd lahko gojimo tudi zaradi lubja, smole, sokov, plute, ličja, plodov, listov itd. V tem primeru je vrednost postranskih gozdnih proizvodov večja, kot je vrednost lesa.

Glavni in postranski gozdni proizvodi so materialne narave. Njihovo vrednost lahko prikažemo v denarju. Gozd pa daje tudi druge koristi: varuje nas pred viharji, hudourniki, blaži temperaturne ekstreme, v njem se sproščajo delovni ljudje in zdravijo bolniki. To so nematerialne koristi gozda, njihov pomen je neprecenljiv, zato se ga v denarju ne da izraziti. V tem sestavku teh posrednih nematerialnih koristi nimam namena opisovati, pač pa le postranske gozdne proizvode kot materialne dobrine:

1. proizvodi za obnovo in vzgojo gozdov: gozdno seme;

2. a) proizvodi, ki služijo za hrano in zdravila: plodovi gozdnega grmovja, gozdni plodovi za proizvodnjo žganja, gobe, zdravilna zelišča;

b) proizvodi živalske prirode in njihovo izkoriščanje: čebelarstvo;

3. proizvodi za potrebe živinoreje: plodovi gozdnega drevja, stelja, gozdna paša, planinski pašniki;

4. a) proizvodi za razne industrijske in druge namene: lubje, šiške, ruj, ekstrakti, tekstilne rastline;

b) drugi važni postranski gozdni proizvodi, ki služijo za obrtno dejavnost: pluta, ličje, šibje, iglice za eterična olja itd.;

5. proizvodi, ki so sestavni del: kamen, prod, pesek, glina in ilovica;

6. divjad v gozdovih.

Iz gornjega je razvidno, da nam daje gozd ob lesu še vrsto drugih proizvodov in koristi. Ti proizvodi ali dobrine so vezani na gozdna debla ali gozdna tla, lahko so sestavni del tal, so bolj ali manj povezani z gozdnim gospodarstvom. Oni praviloma ne predstavljajo cilja gozdnega gospodarstva, vendar spremljajo gozd. Pojavljajo se sami od sebe poleg glavnega proizvoda (lesa) in predstavljajo dodatek gozdnemu gospodarstvu; njihova vloga je često neopravičeno podrejena, četudi so njihove koristi velike. Divjad kot sestavni del gozda nekateri strokovnjaki uvrščajo med postransko gozdno proizvodnjo, drugi pa ji dajejo večji pomen in jo obravnavajo kot samostojno gospodarsko panogo.

PRIDOBIVANJE POSTRANSKIH GOZDNIH PROIZVODOV

Pridobivanje postranskih gozdnih proizvodov v širšem obsegu predstavlja posebno področje gospodarjenja. Te proizvode je potrebno pridobivati tako, da ne škodujemo glavnemu gozdnemu proizvodu (lesu).

Pridobivanje zahteva posebno znanje o vsakem posameznem gozdnem proizvodu, ne samo o njegovem zbiranju in nabiranju, ampak tudi o njegovi biti, strokovni vzgoji in negi, o gospodarnem izkoriščanju in o njegovi nadaljnji predelavi in končni proizvod ali polproizvod. Nepoznavanje strokovnega izkoriščanja in predelave ter njihove praktične uporabe in pomena je glavni razlog, da imajo postranski gozdni proizvodi v gozdnem gospodarstvu tako podrejeno

vlogo. Postranski gozdni proizvodi imajo pomemben vpliv na domačo dejavnost, saj kmet s temi proizvodi dopolnjuje kmečko gospodarstvo. Iz gozda uporablja manj vredne gozdne proizvode, ki jih nato oplemeniti z lastnim delom. Del potrebnega orodja in naprav si pripravi sam, predvsem v zimskem času prav iz postranskih gozdnih proizvodov. Med temi so najpogostejši ročaji za orodja, grablje, košare, koši, lesene vile, metle, razne palice itd. Nekaterim kmetom je to tudi postranski dohodek, saj del teh predmetov prodajo. Nabiranje gozdnih sadežev, semen, plodov, gob in zdravilnih zelišč daje često lepe zaslužke brez velikih vlaganj, potrebne so le pridne roke.

GOSPODARSKI POMEN POSTRANSKIH GOZDNIH PROIZVODOV

Ni znano, koliko gospodarskih organizacij se v Jugoslaviji načrtno ukvarja s postransko gozdno proizvodnjo. Gozdno gospodarstvo Novo mesto ima organizirano proizvodnjo eteričnega olja iz vejic in iglic iglastega drevja. Zelene vejice iglavcev uporablja tudi vrtnarija za izdelavo vencev ter za okras ob prireditvah in slovesnostih. Znan pa je podatek, da se v Jugoslaviji bavi z odkupom postranskih gozdnih proizvodov nad 30 specializiranih gospodarskih organizacij. Večino teh proizvodov izvozijo, manjši del pa predelajo doma v polproizvode ali končne produkte. Večja takšna podjetja v Sloveniji so: Slovenija sadje, Droga, Krka in Gosad. Poleg specializiranih

podjetij se z odkupom bavijo še druga podjetja in tudi nekatera gozdna gospodarstva. Statistični podatki za Slovenijo kažejo, da povprečno letno samo iz Slovenije izvozimo 1.312 ton zdravilnih zelišč, gob in gozdnih sadežev, vrednih 735.000 dolarjev. Podatkov o domači porabi ni na razpolago.

Posebno pomembno je, da za izkoriščanje postranskih gozdnih proizvodov ni potrebno velikih investicij in da delo lahko opravlja mladina, invalidi in starejši ljudje. Postranski gozdni proizvodi predstavljajo trajen in znaten vir dohodka.

STONE HOČEVAR,
dipl. inž.

Zakaj organiziramo sečnje v privatnem sektorju?

Zadnja leta skoraj vedno naletimo na odpor in negodovanje, ko se hočemo lotiti sečnje v zasebnih gozdovih. Lastniki sami pa so vse manj pripravljeni redčiti svoje gozdove. Poprej je vsaka hiša v vasi prodala vsaj nekaj kubikov lesa, zdaj pa je le še redke gospodarje, ki je pripravljen kaj posekati in prodati. To razumemo, ker je vse več ljudi zaposlenih in jim primanjkuje časa za sečnjo, doma pa so večidel ostali ostareli, ki tega dela ne zmorejo več. Letos pa so zavrle sečnje še nizke cene

lesa, pomanjkanje goriv ter rezervnih delov za traktorje in motorne žage.

Gospodarska enota Novo mesto-jug ima v načrtu 7500 m³ odkupa. Pričakujemo, da bomo od lastnikov gozdov odkupili 3500 m³, ostalo pa bodo morali posekati naši delavci. S sečnjo smo začeli v oddelku 172 k.o. Gaberje, kjer bomo posekali 2000 m³ bukovine. To bo redčenje v bukovih sestojih, ki so tako oddaljeni, da sami lastniki tega ne bi mogli opraviti.

KASTELIC

Pobiranje lesnih ostankov v gozdu

V času energetske krize, stabilizacije gospodarstva, stalnega povečanja cen naftnih derivatov in zmanjševanja kupne moči zaradi manjših osebnih dohodkov je spet postala valjiva možnost oskrbe z dodatnimi in cenejšimi toplotnimi viri, kot so lesni ostanki na sečiščih ter razna leževina, suhljad in sušice, ki brez koristi propadajo v gozdu.

V primerjavi z gorilnim oljem in premogom so tudi sicer drva najcenejši dosegljivi toplotni vir. Toda vedeti je

potrebno, da ponudba izdelanih metrskih drv še daleč ne dosega povpraševanja, da se morate zanje pobrigati že zgodaj spomladi, pa še boste ostali nekateri brez njih. Gozdarji imajo namreč obveznosti pri preskrbi tovarne celuloze v Krškem z bukovim celuloznim lesom. Dobavljamo jim enak les, kot je tisti, ki se kot drva 1. kakovosti pokuri v peči, pa še skoraj enkrat več iztržimo zanj.

Tudi letos je pobudnik pobiranja lesnih ostankov v gozdu

splošno združenje gozdarstva Slovenije, kakor lanske novembrske, ki pa se je pričela prepozno. Povedati pa moramo, da na območju Gozdnega gospodarstva Novo mesto taka preskrba z kurivom ni nič novega. Že dolga leta nazaj, v vsakem letnem času, so si delavci gozdnih obratov in prebivalci bližnjih vasi in naselij napravljali drva, ki napadejo pri pripravi tal za pogozdovanje, pri čiščenju nasadov, reševanju iglavcev, redčenju letvenjakov, pri podelavi snegolomov itd.

Obstaja celo poseben cenik za prodajo lesa na panju in odpadkov pri panju ali ob gozdni cesti. Ukinjena pa je bila prodaja votle in grčaste hlodovine, odkar je prodajamo za izdelavo ivernih plošč. Vseeno so na opisane načine dobili kurjavo mnogi potrošniki. Pripomniti pa moramo, da je pri pripravi drv treba imeti ustrezno orodje, znati rokovati z motorno žago, imeti izkušnje pri delu s sekiro in vejnikom ter razpolagati za spravilo in odvoz s konjem, traktorjem ali kamionom.

V gozdu pa je še mnogo odpadkov, ki ostanejo po sečnji, kot so razni odrezki, krajša polena, suhljad, debeleje veje in vrhači, katere je potrebno le znošiti, na kuper ter naložiti in odpeljati. Res pa je, da daljšega prevoza pri kalkulaciji stroškov ti odpadki ne prenesajo. Tudi če boste za pripravo, iznos in nakladanje ljudi posebej plačali, se vam to ne izplača. Z velikimi stroški bi to lahko opravili tudi gozdarji.

Če se torej bojite, da bi na zimo ostali brez drv zaradi težav pri nabavi ali zaradi stiske z denarjem, in imate vi in člani vaše družine dovolj časa za nekajkratni obisk gozda, vas vabimo, da se zglasite na najbližjem sedežu temeljne organizacije GG Novo mesto. Dobili boste vsa potrebna navodila, kako s plačilom majhne odškodnine priti do tako zelo potrebne kurjave. Obenem pa boste bivanje v gozdu lahko izkoristili tudi za sprostitev, nabiranje gob, kostanja ali zdravilnih zelišč ter tako združili koristno s prijetnim.

SLAVKO KLANČIČAR,
dipl. inž.

Gozd in spomeniki NOB

Gozdovi ne predstavljajo samo našega lesnega bogastva in neoskrunjene narave, ampak skrivajo v svojih nedrih ob prirodnih zanimivostih tudi mnogo spominov na preteklo vojno. Gozdarji tako nismo zadolženi samo za gospodarjenje z gozdovi, ampak tudi za ohranjanje spomenikov NOB. Mnogo teh je zaščiteneh z zakonom, precej jih je že propadlo, drugi pa so prepuščeni le našemu čutu odgovornosti, kako ohraniti nekaj nenevarnega, neponovljivega. Plamen odpora proti okupatorju je zajel vso našo domovino in zato ni večjega gozda, kjer ne bi bil bunker, baraka, bolnišnica, grobišče, prizorišče bojov ali zborovanja. Dolga leta smo bili gozdarji kot najboljši poznavalci terena tudi edini vodiči do teh znamenitosti.

Spomenikov NOB je največ na novomeškem delu kočevskega Roga. Tu so bile številne partizanske baze in bolnišnice, zaradi česar pravimo vsemu temu predelu sedaj partizanski Rog. Gozdovi v neposredni okolici legendarne Baze 20 in bolnišnic Jelendol ter Gornji Hrastnik so bili že leta 1952 zaščiteni, gospodarjenje pa omejeno le na sečno slučajnih pripadkov. Za lesene objekte je v sodelovanju z gozdnim gospodarstvom skrbel Muzej

ljudske revolucije iz Ljubljane.

Skrb za varstvo spomenikov se je kmalu povezala z varstvom okolja. Vsakokrat, ko smo na Bazi 20 iz varstvenih razlogov posekali jelovo sušico ali močno nagnito bukev, je to postajalo vse pogostejše, smo se spraševali, kaj bo z gozdom. Bali smo se za jelovo-bukov sesto, v okrilju katerega je med vojno našlo varno zavetje 26 barak, ki danes predstavljajo enega največjih in najbolj obiskanih spomenikov NOB. Še posebno, ker smo opazovali čedalje večjo množico obiskovalcev, od katerih so mnogi kar po številnih bližnjicah hiteli proti cilju. Včasih so bile temu krive tudi slabe poti. Nihče ne hodi rad po blatu. Vsi ti obiskovalci pa so potem vsak po svoje hodili okoli barak ter teptali tla. Pri tem so, ne da bi se zavedali, uničevali tudi naravni pomladek. Brez njega pa ni mogoča trajnost in sploh obstoj gozda, kakršen je danes. Kazale so se še prve praznine, posebno okoli barak, kjer je muzej, nadomestila za odstranjeno drevje pa ni bilo. Če bi šlo tako naprej, bi čez 10 ali 15 let obiskovalci videli kaj žalostno sliko. Težko bi si pričarali pred oči nekdanji temni, nedotaknjeni gozd, kar so hoteli doseči tisti, ki so ga zaščitili.

Razmere so se močno izboljšale, ko je bil za območje partizanskega Roga na pobudo Franca Leskoška-Luke sklenjen leta 1976 družbeni dogovor o zaščiti, urejanju, vzdrževanju in oskrbi spomenikov ter naravnih znamenitosti v Rogu, ter imenovan odbor za opravljanje nalog. Takrat se je za spomenik pričela zanimati in zanj skrbeti širša družbena skupnost. Na varstvo spomenikov NOB in okolja, ki je celota, smo pričeli gledati tudi z vidika turizma in vzgoje. Rešeno naj bi bilo tudi poravnavanje stroškov. Glavno breme pa je bilo še vedno na ramenih GG Novo mesto in KGP Kočevje. Gozdarji smo bili zadolženi za varstvo gozdov, popravilo cest in dostopov do teh spomenikov ter za druga manjša dela in usluge, za vzdrževanje stavb pa je odbor imel posebno skupino delavcev. Lukov dom in vodniško službo je prevzelo Zdravilišče Dolenjske Toplice, tozd tovarne zdravil Krka.

Po posebni zadolžitvi je GG Novo mesto v letu 1979 zgradilo krožno obhodno pot po Bazi 20 in na potrebnih mestih postavilo zaščitno ograjo. S tem bo tok obiskovalcev usmerjen po stalni poti. Za poizkus smo praznine v sestoji pogozdili z bukvijo in jelko iz naravnega podmladka. Postavljene so bile napisne table in kačipoti po vsem območju.

Na zboru podpisnikov samoupravnega sporazuma leta 1979 v Dolenjskih Toplicah je bil storjen še korak naprej. Sprejet je bil dodatni samoupravni sporazum med omenjeno samoupravno interesno skupnostjo in Gozdnim gospodarstvom Novo mesto, po katerem bomo gozdarji odslej skrbeli za vzdrževanje vseh stavb v Rogu, označili pa naj bi tudi mesta, kjer so bili spomeniki NOB, ki so medtem že izginili. Skrb za ureditev grobišč bi prevzeli prav tako gozdarji in učenci bližnjih šol.

Po sporazumu so bili zaradi spomenikov NOB zaščiteni gozdovi razdeljeni na ožje in širše območje. V prvem območju naj bi gospodarili, tako da ne bi bistveno vplivali na spremembo okolja, hkrati pa

Zaradi velikega števila obiskovalcev je odbor za varstvo spomenikov NOB leta 1980 načrtoval razširitev in asfaltiranje ceste iz Podturna, začrtana je bila trasa, po kateri naj bi potegnili do Lukovega doma elektriko in vodo, tovarna Krka pa je celo načrtovala razširitev doma oziroma

gradnjo hotela. Prišla pa so težka leta za gospodarstvo in uresničenje načrtov je bilo začasno odloženo.

Že dve leti se pogovarjamo, da bo zavod za varstvo kulturne in naravne dediščine iz Ljubljane za vzorec obnovil in s kemičnimi sredstvi zaščitil eno izmed barak na Bazi 20. Naročnik del, ki za eno samo barako stane 300.000 din, je odbor za varstvo spomenikov v Rogu. Delo zaradi pomanjkanja denarja še ni bilo opravljeno.

V letošnji februarski televizijski oddaji v okviru TV tednika so bila vprašanja v zvezi s spomeniki NOB v Rogu stvarno prikazana. Iz ust govornikov smo slišali, da ni prav, da zanje skrbijo samo gozdarji, Krka in deloma Novoles, temveč da bi bilo potrebno to skrb podružbiti. Večina podpisnikov sporazuma, sklenjenega leta 1976, dejansko, razen podpisa na listino, do danes še ni prispevala ničesar.

Letos je odbor izgubil svoje ga dolgoletnega predsednika Franca Leskoška-Luko, človeka, ki je najbolj zaslužen, da se je Baza 20 v tako pristni obliki ohranila do danes. Za enkrat še ne vemo, kdo ga bo na tem mestu nasledil.

Na žiro računu odbora ni dovolj sredstev niti za redno vzdrževanje objektov. Ne glede na to pa gozdarji tozgod Gozdarstvo Podturn in Črmošnjice delajo naprej, saj so ti spomeniki v naših gozdovih.

Na zadnjem sestanku odbora je bilo sklenjeno vse podpisnike sporazuma, in teh je preko petdeset, določno zavezati, koliko denarja naj prispevajo za načrtovana dela.

Upamo, da bodo v prihodnje obiskovalci našli Bazo 20 in druge spomenike še bolj dostopne in urejene. Od njihovega razumevanja in skrbi širše družbe pa je odvisno, ali bodo uspela prizadevanja odbora in podpisnikov sporazuma, da bi ohranili ta edinstveni spomenik naše slavne preteklosti.

SLAVKO KLANČIČAR,
dipl. inž.

KRATKO, TODA UPORABNO SVARILO

Leta 1958 smo v Gorjancih posejali približno tono semena jelke. Po petindvajsetih letih ugotavljamo, da je uspeh malo manj kot nič. Torej se setve v prihodnje izogibajmo!

UROŠ KASTELIC

Vedri Jože s samotne kmetije

Krepak, poln smeha in dobre volje je Jože Volčjak iz Brezje-ga. „Pa saj mi nič ne manjka, ne gozda, ne polj, ne vinograda in tudi potrebne stroje imam.“ Da je nekam tihotno v veliki hiši, da ni otroškega joka ali smeha, to ga gloda.

„Sem dolgo upal, včasih še, ampak kaj, ko hočejo danes vse v mesto. Pa še tako samotno je tukaj, da med tema dvema kmetijama kar odmeva tišina. Malo težko je, ker sva z bolešno sestro za delo sama. Od ata, ki že v osmi križ lezejo, ne moreva več kaj prida zahtevati.“ Jožetova kmetija ima okrog 15 hektarjev gozda, zato sem ga pobarala, kako kaj gospodari z njim.

„Rad imam hosto, ampak velikokrat se jezim, saj ni gospodarjenje z njo prav nič rožnato. Odkupne cene lesa so prenižke v primerjavi s cenami reči, ki jih potrebujem za kmetovanje.“

Ko sva se dotaknila težav, sem mu kar zavidala, kako lahko s tolikšnim optimizmom nosi vse, kar mu je, hotel ali pa ne, naplečilo kmečko življenje.

„Tarnam ne rad, saj ti niti od zgoraj niti od spodaj ne bo pomagal nihče. Bom preprosto povedal, kaj se mi v glavi mota. Moj sosed je pred dnevi dal za okno star milijon pa še tristo jurjev povrhu. Za to je moral prodati pet kubikov smrekove hlodovine. Še ne dolgo nazaj pa je bilo tako okno vredno dober kubik. Pa pošteno povejte, kakšen račun je to? Hudirja, kdo pobere to nezasluženo razliko, ki jo utrpimo mi, garači?“

Brez srda je Jože pletel misli naprej. Dotaknil se je marsikatero bodoče, vendar resnične, pred katerimi si tako radi zatiskamo oči.

„Ob nepotrebnem pomanjkanju delovnih rok na zemlji niso stroji nikakršno razkošje. Z ralom ne moremo več obdelovati njiv in z amerikanko dreves porirati. Naj bo, no, če hoče že vsak kmet naštiht v mesto, bi vsaj nas, ki vztrajamo na zemlji, ne privijali tako. Kdo lahko si pri teh cenah še stroje privošči? Če jih pa že imaš, ti ob največjem delu zmanjka goriva, pokvari se ti to ali ono, in kje boš dobil? Tako le mislim: krepko nas bo še tople, če bo nujna privedla, da boš za delček stroja, ki ga pri nas ni dobiti, na črno kupil devize, plačal depozit, carino... Kdo bo potem kmetoval, če že zdaj z lučjo lahko iščemo čistega kmeta! Naj se potem nihče ne čudi, če bo hrane vse manj!“

Ko sva preskočila na gozdarstvo, je bil Jože spet Jože.

„Ja, to pa drži, da s nama dosti napravili. Glejte, poprej si s kozo komaj prirnil od vasi do glavne ceste, zdaj pa so jo tako poštimali, da je primerna za vsa vozila. Tega se tudi še spomnim, da so pred leti, ko so mi parcelo z borom zasadili, vsi zmajevali z glavo, bedak si, kar oni posejejo, tudi požanjejo! Glejte, pa sem še predlani kar lepe denarce iz te parcele potegnil.“

Jožeta še nekaj gloda: prodaja smrečic ob koncu leta.

„Eh, pa res morajo vsako leto večje sitnosti okrog tega delati? Po pravici povedano, saj ne gre samo za tiste solde, tudi veliko veselje imamo s tem. Vse leto nam je samo delo družina. Pozimi pa, ko malo izprežemo, je tako prijetno priti med različne ljudi, izmenjati misli. Saj ne gre brez muk: človek se načaka, prezeba, vendar ga tisti dnevi drugje toliko oživijo, ogrejejo, da je misel na vsakdanjost potem svetlejša.“

Če bi že besede lagale, oči ne zmorejo, vsaj pri Volčjaku ne. Živčava pri njemu morda, žal, res ne bo. Toda on vztraja. Ni to pridobitnost. Ljubezen do gozda in zemlje je. Redkost, ki je ne znamo spoštovati.

JANJA KASTELIC

DOLENJSKI GOZDAR

Drevo

O prelest in slast višave, ni ograje in ne meje, iz vsemirja v moje veje zvezd se plečejo svečave.

Ali slajša je težina, trša je s prstjo zaveza, mirno mrežo v njo razpreza moja črna korenina.

Klestijo neba mi bliski in vetrov besneči vriski vse, kar hrepeni v višino.

Ali v korenine senci neusahni vro studenci za popotne in družino.

ALOJZ GRADNIK

Spet sadimo zeleni bor!

Okoli leta 1960 smo posadili na površini 60 ha zeleni bor. Kasneje smo sajenje te drevesne vrste popolnoma opustili. Vzrok naj bi bil slab les, ki da je primeren le za krste, in bojazen, da bo mehurjevka to vrsto bora uničila.

Zdaj, po dvajsetih letih, smo ugotovili, da je bil preplah zmoten in da je naše območje še kako primerno za gladki bor. Namerili smo kar prek 200 m³ lesa na hektar. Posamezna debela so debela že do 30 cm. Tolikšnega prirastka ni na našem področju pri nobeni vrsti iglavcev. Tudi cena je ugodna. Zeleni bor se namreč kot smreka prodaja za celulozo. Uporaben pa je tudi v gradbeništvu (zidne obloge), za embalažo itd.

Ker imamo, posebno v k.o. Brusnice, veliko poslabšanih gozdov, bi bilo nujno napraviti premeno. Tla so na kremenčevi podlagi, ki je za zeleni bor zelo primerna. Praksa je torej pokazala, da smo ravnali napak, ker smo ga prenehali saditi, in da se spet vredno lotiti tega dela. Odveč tudi ni podatek, da smo že ob prvem redčenju dobili kar 270 m³ lesne mase na osmih hektarih.

UROŠ KASTELIC

DOLENJSKI GOZDAR

Glasilo izdaja delavski svet gozdnega gospodarstva Novo mesto — Odgovorni urednik ing. Janez Penca, Uredniški odbor: Mirko Bajt, Franc Bartolj, Tone Fabjan, ing. Jože Falkner, ing. Slavko Klančičar, Uroš Kastelic, Matija Mazovec, ing. Jernej Piškur, Janez Šebenik, Angelbert Tesari. — Izhaja enkrat na mesec v 1000 izvodih. — Uredništvo: Novo mesto, Gubčeva 15 — Časopisni stavek, filmi in prelom DITC Novo mesto, TOZD Grafika; tisk TOZD Tiskarna Novo mesto.